

KEVREDAD " HADERIEN "

Eskopti Kemper ha Leon

Danvez labour evit ar bloavez 1943-44

EUR GWAZ e rankez dont da veza

Embannet gant Kevredad Ykamiz Eskopti Kemper ha Leon,
straed Feunteunig-ar-Lez, Kemper.

Va mignonned,

Meur a wech, moarvat, hoc'h eus lavaret ouzoc'h hoc'h-unan : peur e c'hellimp-ni 'ta labourat war dachenn an obererez * (1) katolik evel hor breudeur kosoc'h ? War zigarez ma 'z oac'h re yaouank e vezec'h lezet a gostez !

Gwir eo e vefe bet kasaus * evidoc'h beza gant paotred yaouank 25 bloaz hag ouspenn, ha kasaus * evito ives. Pep oad en deus e ezommou dishenvel, e gudennou da zifulha, e voazamanchou. Petra da ober nemet sevel eun emzao * nevez graet evidoc'h. Setu m'eo bet savet emzao * an Haderien. Aman e vezoc'h kenêtrezoc'h ha fizians hon eus e vezoo, a-raok pell amzer, Kevredad an Haderien par da hini an Ykamiz *.

An obererez * katolik a zo eur vicher hag a vez desket. Pal * an obererez katolik eo digas gwellaenn * war ar maez, gwellaenn * e doare-sonjal an dud, en o doare-santout, en o doare-beva. An dra-ze a vez graet en eur embann hor menoziou * hag o klask gounit d'ezo hon amezeien. Met evit gounit ar re all, evit o lakaat da jench buhez e ranker kaout levezon * warno. Eur stourmer * war dachenn an obererez * katolik a zo eun den hag en deus levezon *.

Klaskit 'ta piou eo an dud o deus levezon * : ar re a zo sperejou aes a dud, plijus beva en o serr, tud dereat *, tud savet mat, tud seven *, dilastez, ampart war o micher, sperejou digor ha desket, tud hegarat * prest atao da renta servich... tud hag a vez lavaret

(1) Ar geriou a zo eur steredennig * ouz o heul a gavoc'h an dalvoudegez anezo e fin al levrig.

diwar o fenn : « setu aze eur gwaz ! setu aze eun den ! douget e vefe gant tud e barrez pe e garter ! »

Mar deo graet mat ar paotr yaouank, nerzus ha soupl a gorf, laouen bepred, n'eo ket tamm ebet falloc'h, ar c'hontrol eo.

Mat, er bloaz-man ni a garfe ho sikour da zavel da wazed, gwazed a-zoare, dereat * ha dilastez, krenv ha yac'h, desket ha troet gant kement a zo kaer. Poagnit eta diouz ho tu, n'ho po ket diwezatoc'h da geuzi d'ho yaouankiz, bez ' e vezoc'h joa ho tud, silvidigez ho micher, nerz ar vro, harp an Iliz.

PENAOS LABOURAT

1) Evel ho preudeur kosoc'h c'houi ho po da lakaat ho spered da labourat en eur *studia* ; hag el levrig-man e kavoc'h danvez labour evidoc'h. Bodadennou * studi ho pezo ; beza aketus * d'o heulia.

2) Met ni a garfe ho kas d'*eur skol all, skol ar bed endro d'eoc'h*. Anaout a rit komzou kantig al labourer devot :

Aman pell diouz an trouz
Hag holl safar ar bed
Ar maeziou am c'helenn kenkouls
Hag ar gouzieka doktored.

Ret eo *selaou kenteliou ar maeziou* ha beza war evez ouz kement a glever, a weler pe a reer an unan.

Evit an dra-ze e c'houlenner diganeoc'h kaout eur c'harned hag a vo ho « LEVRIG-NOTENNOU AR MAEZIAD * » (*carnet de ma vie rurale*).

Al levrig-se a vo *peder lodenn ennan* (diou bajenn wenn da gomans evit lakaat hoc'h ano ha talbenn (titre) al levrig.

LODENN GENTA : *An traou a zo tremenet er barrez hag a dalv ar boan derc'hel sonj anezo* : goueliou ha pardoniu, foariou pe goueliou all a bep seurt, bodadennou * gant an Ykam * pe gant rummadou all, leveneziou pe ganyou ar familh, boazamanchou ar vro, etc. (Lezel wardro 35 pajenn evit al lodenn-se.)

EIL LODENN : *Labouriou brasa* (wardro an douar pe al loened) en atant, e ti-labour an artizan pe er stal genwerz, gant an evezia-dennou * hon eus graet hon-unan. Eun nebeud pajennou evit pep tachenn zouar hag evit pep loen. Evel-hen da skouer :

Park al Leur : 1 dervez-arat.

Lun 25 a viz Eost : Tennet hon eus ar patatez ; ar streo (faner) hon eus devet abalamour d'an doryphore.

Park ar vammenn : 2 zervez-arat hanter.

Meurz 10 a viz Du betek ar gwener 13 : gounit gwiniz. An douar

a oa bet dizaret (déchaumé) e Miz Eost ha torret e penn kenta
miz Here.

70 pajenn pe wardro evit al lodenn-se.

TREDE LODENN (wardro 60 pajenn).

Sonjezonou, menoziou * kaer, kavet ganeoc'h el levriou, er mar-
vailhou pe diwanet en ho spered.

Soniou ar vro hag a blij d'eoc'h.

Kontadennou hag istoriou klevet gant ar re goz.

PEDERVET LODENN (wardro 35 pajenn).

An traou ho po taolet evez outo endro d'eoc'h : wardro al labou-
sed, an amprevaned, * an drevajou, an oabl, ar mor...

Bep miz eur gazetennig « *Semeur de France* » a roio d'eoc'h
kenteliou hag aliou evit ober mat ho levrig-notennou.

Mat e ve iveau, dre ma'z eer gant ar pajennou, ober, gwech pe
wech, *tresadennou* (dessins) pep-hini evel ma c'hello.

3) N'eo ket a-walc'h studia gant ar spered, selaou kelennadurez
ar maeziou, kalz traou all hoc'h eus c'hoaz da zeski.

a) Anaout a rit lod tud hag a zo *dournet mat* : « Ar pez a gar a
ra gant e zaouarn » a vez lavaret. Ha c'houi, gouzout a rit kempenn
eur benveg torret, ober traouigou bihan evit ficha an ti ha kant tra
all gant koad (binviajou, klouejou, boestou, c'hoariellou) gant
plouz (ruskennou...), gant kerden (skoulmou), gant ozil (boutegi),
gant metalou (souda), wardro an tredan *...

b) Ne ankounac'haimp ket *ho korf*, ezomm a zo iveau da veilha
warnan evit e zouplaat hag e ziorren * kaer. Aman eman plas ar
c'hoariou, ar sportou, an dansou-tro.

c) A-hend-all, awechou, evit terri nerz doujans fall ar bed
(respect humain) e pouezor asambles war tra pe dra : gwerza an
deziadur (calendrier), kana asambles dirak an dud...

d) D'hoc'h oad e plij d'ar baotred yaouank mont da bournen ;
troiou-bale a vo graet er barrez, er parreziou tro war dro, awechou
pelloc'h, hag an troiou-bale-se a vo kentelius o veza ma vezo desket
d'eoc'h sellout endro d'eoc'h ha displeget d'eoc'h ar penaos hag ar
perak eus ar pez a welit.

e) *Goueliou kaer* ho pezo iveau da aoza, goueliou hag a ray
diduamant * d'an holl, hag a lakay e spered an dud eur menoz *
mat muioc'h.

f) A-hend-all deski dont *war zikour tud gloazet*, deski kas ar
c'han endro ha prepari eun *abadenn* blijadurus, deski *respond an
oferenenn* hag ober *katekiz*, etc. etc...

Livirit d'in 'ta ha n'eo ket kaer emzao an haderien ! Ma karit
poania e teuoc'h e berr amzer da veza pabored ! Chans vat d'eoc'h !

STUDIADENNOU

TRI RUMMAD :

- I. **Beza dereat *** (Here-Kerzu)
- II. **Beza yac'h ha krenv** (Genver-Meurz)
- III. **Desket ha diorroet * kaer** (Ebrel-Even)

I. — DEREAT * (Here-Kerzu)

B) Beza dilastez warnor an-unan

1) *Fanch ar Wesklen* a zo deuet d'ar gêr eus ar zervij. Bep mintin eo boazet d'en em walc'hi er porz, e-kichen ar blomenn, diroched, bruched ha kein noaz. *Per an Touseg*, e amezeg, a gav n'eo ket ret ober kemend-all, ne gav ket zoken gwall zereat * ar pez a ra Fanch. Per n'en em walc'h nemet da zul ha d'an derveziou m'en devez tro da vont kuit diouz ar gêr, ha c'hoaz n'eus nemet e zremm * hag e zaouarn hag a ouesfe pe yen pe glouar eo an dour. En deiz all e torras e c'har o charreat teil ; ar medisin a rankas da genta goulenn ma vele gwalc'het d'ezan e dreid hag e zivesker a oa lous brein. Sizunveziou a oa abaoe ma 'z ae Per d'e wele hep en em walc'hi an distera.

Pehini anezo a zo da damall evit re pe re nebeut ? Marteze o-daou ? Perak ?

Petra 'ranker da ober d'an nebeuta evit derc'hel dilastez ar c'horf ? Petra da ober bemdez ? bep sizun ?

Perak e tleer beza prop ha dilastez ?

2) Hag an dilhad, daoust ha n'eo ket eun dever o derc'hel digailhar ? Petra da ober evit kement-se ?

3) *Jakou an Orouler* en deus eur gambr d'ezan e-unan ; kemeret en deus ar voazamant da zerc'hel e brenest digor e-pad e gousk. E genderv *Visant ar Plouz* a zo mevel ; loja 'ra er c'hraou a-us d'ar c'hezeg. E vestr en deus kinniget d'ezan eur gambr en ti, met ne fell ket d'ezan diloja : « Aman eo tommoc'h », emezan.

Ouz pehini eus an daou genderv-se e karfec'h beza henvel ?

Da ober (1) : gwalc'hi an dent bemdez, lakaat o c'hempenn e poent. — Lakaat an dilhad a-isplih pe o flega p'o c'huitaer. — Gwalc'hi an daouarn a-raok mont ouz taol (2)...

(1) Eur studiadenn ha ne zeu ket d'he heul eur wellaenn * bennak e buhez pep-hini pe e doare beva an holl baotredou n'eo ket eur studiadenn vat. N'eo ket a-walc'h gwelout petra 'zo mat ha petra 'zo fall, ret eo c'hoaz lakaat er penn chench tra pe dra, ha dere'hel goude.

(2) « Arabat eo d'it gwalc'hi da zoauarn evelse diou pe deir gwech bemdez eme eun tad koz d'e vab bihan. Anez ne zeuy ket da zaouarn da galedi hag e pak moc'h bihan. »

Notennou war ar pez a zo da ober epad an tri miz kenta,
estreget ar studiadennou

N'eo ket a-walc'h studia, lakaat ar spered da labourat, evit sevel
da dud ; pep tra ennomp a dle beza digoret, pinvidikaet, diorroet *
ha setu perak e rankomp c'hoaz en em ziluia e meur a zoare. Setu
aman petra raimp en tri miz kenta.

a) Skriva war hon « *levrig-notennou ar maeziad* * » kement
tra a fell d'eomp derc'hel sonj anezan er pez hon eus gwelet pe
glevet.

b) Alies e vezomp abaf * ha lent * dirak an dud pe gwasket
gant doujans-fall * ar bed. Ni a zikouro gwerza an *deiziadur* (calen-
drier).

c) Amparfal e vezomp pa vez ezomm da zevel goueliou ; ni a
boanio da aoza eur *gouel Nedeleg* kaer.

c) Mat eo d'eomp astenn hon deskadurez war ar pez a zo endro
d'eomp : Ni a ray *tresadenn* * (plan) *ar barrez* gant an henchou,
steriou ha gwaziou, ano ar c'heriadennou; staget e vo an *dresadenn**
ouz moger ar zal.

e) Ezomm hon eus da zeski teurel evez endro d'eomp : deskomp
en tri miz-man *anaout roudou* lapined, gedon, martred... eun droiad
a raimp dre goajou pe warimier.

f) Ezomm hon eus da veza *dournet mat*, gouest da ober hon-
unan eur bern traouigou bihan. En tri miz-man e teskimp ober
skoulmou, toullou-trap ; antella kripejou, pechou d'al loened gouez :
lern, broc'hed... kizella koad gant ar gizell-gleuz pe eur gontell.

g) Traou all a zo hag a laka *laouenedigez etouez an dud*, ni a
dle beza haderien laouenedigez : deski kana mat eur zon hep
direiza nag evit an ton nag evit ar ment * ; kana gant diou vouez
mar geller. Deski ober ardou, trevez* ar joa, ar glac'har, ar spont...
trevez* doareou ̄aer d'en em zerc'hel gant ar c'horf, an izili,* ar
penn... kana soniou jestraouet * (chansons mimées).

h) En em glevout a rankomp evit poueza war eun doare pe
zoare da lakaat an Aviel e buhez ar maeziou. Hor pal * er bloazz-
man a vo *hada karantez*. Penaos ? en eur gas pakajou d'ar baotred
yaouank divroet, d'an dud klanv er c'hlav-diou, da dud ezommek
ar c'heriou.

Setu aze, neketa, peadra da virout ouzoc'h da veza inouet met
ive peadra da zeski kalz ha d'en em ziorren * e pep doare.

B) **Kaout komportamant* vat, gouzout en em zerc'hel**

1) Atant *Pao ar Voutailh* a zo e gwerz ; n'eus ket da veza
souezet : eur boesoner eo hag 'a-bell 'zo ! Da 16 vloaz oa dija eul
liper gwerennou anezan. Bep sul eur banne sounn er vorc'h goude
an oferenn ha warlerc'h merenn da « jista » ha da danva an hini
krenv eus eun ti d'egile. Dimezi a reas, atant vat ha gwreg a-zoare
a gavas, met ne fureas tamm. E wreg n'he deus bet nemet poan
gantan, alies e veze dornet. Daou grouadur en deus bet, unan a zo

troet da laerez, egile 'zo klanvidik ha spered poud a zen. Aet eo e stal da stalig ; ano 'zo gant e wreg da vont kuit dioutan.

Setu istor Paol ar voutailh.

Diwar an istor-ze, livirit petra 'zeu da heul an eva re — evit ar yec'hed — evit ar spered (spered digor, bolontez start) — evit an ene (komportamant *), onestiz ar vuhez) — evit ar vugale.

2) Daoust hag eun taol kaer eo poulza unan bennak da eva re ? Petra 'zonjit eus kement-se ?

Hag eus ar c'homzou-man : « N'eo ket gwaz a-walc'h an neb n'eo ket bet mezo biskoaz ? » Piou eo a gomz evel-se ? Daoust ha gwir eo ? An neb a zo mestr d'ezan e-unan, daoust ha gwaz a-walc'h eo pe n'eo ket ? Petra eo ar wasa : eun den hag a weler mezo bep an amzer war an hent bras pé eun den hag a zalc'h e benn met a zo troet da eva forzik bemdez ? Ma tigouez gant eun den ober eun torfed hag hen mezo, daoust ha kablus * eo ? Perak ?

Daoust ha darempred a c'hellit an ostaliriou ? Petra 'hell da ober war ar poent-se eur paotrig yaouank savet mat ? ha petra n'hell ket ?

3) Setu pemp paotr yaouank bet er sinema e *Maner al Logod*. Mont a reont dre gêr, diskramailh *, eun tog koaget a-dreus war o fenn, kazel ha kazel, en eur gana soniou hudur. Lavarout a raent da c'houde : « Nag a blijadur a zo bet ! An hent a-bez pe dost a oa stanket ganeomp hag e ranke an dud trei diwar o hent... n'edomp ket o vont d'en em ziaeza evit kériz evelkent ! »

« Plijadur ebet ma ranker beza enket », setu ive meno ar *Glaourenneg koz*. Troet eo da lakaat « chig » ha pa 'z a d'ar marréhad n'eo ket nec'het evit skopal * dre ma 'z a, war ar ru, en ostaliri, en trein...

Petra 'zonjit eus komportamanchou * evel-se ? Daoust hag en doare-ze eo e teuio an dud diwar ar maez da vezâ kemeret evit tud seven * ?

DA OBER. — Gouzout paouez * pa vez evet a-walc'h.

Arabat kemerout plijadur o vezvi ar re all.

Arabat beza diskramailh * nag er wiskamant nag er c'homportamant *.

C) **Kaout eun ene dislastez ha glan**

En deiz all al *Luch yaouank* a oa bet o charreat teil dre amzer fall ; anat eo d'eoc'h oa leun bri ha leun deil e voutou hag e zilhad. Eur c'hamalad d'ezan, *an Teileg* o labourat en eur bureo e kér a zigouez gantan war an hent :

« E stuziou * brao emaout avat, a lavaras an Teileg, evel m'en defe heug ouz e gamalad, a briz ebet ne'z afen d'en em louza evel-se ! »

Eur paotr yaouank dilastez eo *an Teileg*, eur paotr yaouank lorc'hus, renket brao e vleo, louzeier c'houez-vat warno.

Dilastez eo e gorf ! met sellit en e c'hoodellou, atao levriou hudur hag a lenn gant plijadur, hag a ro d'e gamaladed ; darempredi a ra sinemaiou fall gant arc'hant gounezet (?) o werza re ger amann pe

gig sall eus a di e dud ; alies e vez marvailhou lous ha luc'haj * etrezan hag eur gwaz en oad bet soudard a vicher.

Petra 'zonjit eus *an Teileg* ? Daoust ha digarez vat en deus da zisprijout *al Luch* ?

Daoust hag eur paotr yaouank dereat * ha dilastez eo *an Teileg* d'ho meno * ? Petra eo ar gwella : kaout eur c'horf dilastez pe eun ene dilastez ?

DA OBER. — Chom hep distaga geriou lous — hep lenn levriou hudur — hep mont da welout sinemaiou fall...

II. — YAC'H HA KRENV (Genver-Meurz)

A) Yec'hed ar c'horf

1) Ar c'horf a gaver ennan a bep seurt perziou-mat * (beza krenv, lijer, dournet mat, soupl a gorf...) Pere eo ar perziou-mat * a gavit ar gwella, a garfec'h hag a glaskit kaout ?

Pep micher a ro tro da unan pe unan eus perziou-mat * ar c'horf da greski, da wellaat, d'en em ziorren * ; gwelit pere ha penaos evit ar mansoner, ar c'halvez, an toer, ar boulonjer ?...

Pep micher iveau a ra gaou pe c'haou ouz ar c'horf : distresa * e mod pe vod, chom hep diorren * ezel * pe ezel, suna ar yec'hed... gwelit evit pep micher

2) An dervez sul a zo graet evit diskuiza. N'eo ket evel-se avat eman kont evit *Paol ar Marc'h* ! Sod eo gant ar vell-droad (football.) Dreist e nerz ez a, met ar strakadennou daouarn hag ar you-c'hadennou a ra d'ezan koll e benn. Pa vez echu an abadenn ne gemer ket amzer zoken da wiska dilhad sec'h ha bec'h d'ar boeson : pevar zoda sklaset en deus pariet eva diouz renk...

Breman eur redadenn war e varc'h-houarn betek ar zal-dans e-lec'h ma tro ha ma ev, ma ev ha ma tro... Wardro eun eur goude hanter-noz e kav e wele. Konta 'reer en deus ranket mont da welout ar medisin hag eo klany e skevent *.

Penaos en deus *Paol ar Marc'h* dismantret e yec'hed ?

Daoust hag el labour e c'heller iveau a ra gaou ouz ar yec'hed en eur rei re a vec'h ?

Hag anaout a rit pariadegou henvet ouz hini *Paol ar Marc'h* ? Petra da zonjal eus kement-se ?

3) Ar sport hag ar yec'hed.

Peseurt perziou-mat * a c'hell beza diorroet * gant ar sportou : voley-ball, basket-ball, marc'h-houarn, neuial, gouren, sevel ar berchenn... ?

Peseurt sport a bli ar muia d'eoc'h ? Gant pehini oc'h troet ?

DA OBER — Rei a-walc'h a amzer d'ar c'houskat, mont eta abred d'ar gwele.

Ar strollad a c'hello dibaba ar sport a zere * ar gwella, chom neuze etre re ha re nebeut.

Notennou war ar pez a zo da ober epad an eil trimiziad

- a) « *Levrig-notennou ar maeziad* ». Derc'hel mat gantan. Da fin ar bloaz e vo roet priziou.
- b) Klask koumananchou evit kazetennou mat, kazetennou an emzao ha kazetennou pe gelaouennou ar vro : *Courrier du Finistère, Progrès du Finistère, Feiz ha Breiz, Ar vuhez kristen*.
- c) Prepari goueliou Pask. — Aoza eun abadenn c'hoariva (théâtre).
- d) Mont en eur vandenn da welout eun atant * hag he deus kreier kempennet a-zoare ha loened mat.
- e) Studia doare-beva al loened-ti * : kezeg, saout, kizier, chas...
- f) Deski penaos dont war zikour eun den gloazet, eun den hanter veuzet... ober ruskennou goad pe blouz... ober treid benviachou... ober pakajou hag o c'has dre ar post pe dre ar gar.
- g) Deski dansou-tro ar vro. Deski penaos aoza eur veilhadenn gant soniou, rimadellou, c'hoariou. Deski ober troiou kartou pe troiou fizik a bep seurt.
- h) Derc'hel gant ar pakajou. En em glevout er strolled evit dont war zikour unan pe unan diwar goust an holl.

B) Beza mestr d'eor an-unan

1) Setu, berr ha berr, penaos eo maro, er bloavez 1940, *an aotrou Cloche*, aluzener kevredad Ykamiz * eskopti Raozon.

« Eur c'harr-brezel * alaman a zo en em gavet war ar vourc'hadden ; ret eo mont d'e ziarbenn. Eun tad a familh a zo karget eus al labour risklus. Eur vouez nerzus a lavar : « Me a yelo en e blas ! » An ao. Cloche eo ; goulenn a ra evitan an enor da vont en danjer. Hag hen oc'h en em stleja dre eur brouskoad. En eun taol e sao en e zav, o vont eman da skei war ar c'harr-brezel *. Allas ! primoc'h egetan ar vindrailherez he deus labouret : maro eo evit e vro, maro evit unan eus e vreudeur !! »

Peseurt vertuziou en deus diskouezet kaout an ao. Cloche ?

Daoust hag ar vertuziou-se a zeu ennomp anezo o-unan hep beza bet gounezet ganeomp ? Penaos o gounit ?

2) Daoust ha gwir eo ar c'hrenn-lavar * : « boesoner eo bet, boesoner e vo ». Diskouezit penaos e teu da wir peurvuia. Hag anaout a rit boazamanchou all, re vat ha re fall hag a zo aes da gemerout ha diaes en em zizoher diouto ?

3) Petra zonjit eus ar re a zo aonik ?... hag eus ar re ne zalc'hont kont, er c'hontrol, eus riskl ebet ? Daoust ha tro hoc'h eus da ziskouez ho nerz-kalon war ho labour... en ho puhez a gristen... ? Lavarit skoueriou sklaer.

DA OBER. — Dioueri * war ar boeson... war butun...

Ar strolled * a c'hellfe beza striz war reolennou a zo : an eur d'en em gavout — da staga gant ar studiadenn — da echui — war an never da jom sioul awechou.

C) Beza laouen goude beza dindan vec'h

1) *Saig an Taer* a uz e imor fall war al loened. Ma ne da ket mat al labour, ma ne blij ket an amzer d'ezan, ar paourkaez kezeg eo a bak. En eur vodadenn * Ykamiz eo aet e kounnar ruz abalamour m'oa bet graet goap eus e gravatenn skoulmet fall. « N'oas ket divezviet abaoe dec'h 'ta ! »... Saig a drouc'has kuit, droug ennan. — N'eo nemet eur c'hoz strakell e varc'h-houarn, emezan ; n'eo ket souezus, ma ouesfec'h penaos e vez kempennet ! — Da lun eo aes gouzout pe goll pe c'hounit en deus graet en dervez a-raok gant ar vell-droad * ; n'eo ket brao klask afer outan p'en devez kollet !

Kavout a ra d'eoc'h en deus *Saig an Taer* kalz kamaladed ? Perak ?

Ma ve stank en eur strollad ar baotred seurt *Saig petra errufe* ?

2) Lavarit peseurt tro hoc'h eus da ziskouez hoc'h imor vat, war ho labour — gant ho tud — gant ho kamaladed. Beza laouen hag en imor vat peseurt efed a ra an dra-ze war an den e-unan ? Daoust hag aesoc'h a ze e vez d'ezan ober e zever ? Peseurt efed a ra war ar re all a zo o veva en e zerr ?

3) Lenn Aviel sant Lukas XII, 22-23 (Aviel ar XIVe sul goude ar Pantekost). Daoust hag Hor Zalver ne lavar ket d'eomp aze beza bepred laouen hag en imor vat ? Peseurt abegou * a ro ?

DA OBER. — Beza laouen he goude ma kollfed o c'hoari — kana pa vez diaes ar spered. — Beza laouen gant tud ha ne blijont ket d'eomp.

III. — DESKET (Ebrel-Even)

A) Al lenn

1) *Petra hoc'h eus lennet* ? — Pet levr hoc'h eus lennet er goanv tremenet ? — Hag abaoe m'oc'h chomet er gêr eus ar skol ? Pere ? (skriva ar roll* anezo a-raok ar vodadenn*).

Hag ho kerent daoust ha lenn a reont ? Hag aotre a roont d'eoc'h da lenn ? Peur e lennit ?

2) *Fanch Lonk-paper*. — Heman da vihana a lenn ! Eur gazettenn bemdez ; ne jom ket eul linenn ouz e zilerc'h, da vihana evit ar pez a zell ouz ar sportou, ar romant a zo e traon ar bajenn, an darvoudou hag ar c'heleier bihan... Bep sul e pren eur romant-sinema hag e chom diwezat diouz an noz d'e lenn... Unan eus e amezogezed a zo iveau sod gant al lenn hag e prestont an eil d'egile kement levr o deus... N'eus ket eul levr er c'hrignol ha ne ve ket bet lennet (levriou-priz bet d'e dud, kazetennou koz...).

Peseurt rebech a rit da *Fanch Lonk-paper* ? Daoust ha dibaba

mat a ra ar pez a lenn ? Daoust ha kement-se a vad a ra d'ezan an amzer a ro da lenn ? Perak ?

3) *Al levriou ha ni.* — Daoust ha mat eo lenn ? Perak ? — Daoust ha pep tra a c'hellomp da lenn ? — Penaos lenn evit gounit diwar lenn ? E pelec'h kaout levriou ? Penaos kaout an arc'hant a zo ezomm ? — Penaos beza kempenn ouz al levriou hag entent outo ? (petra da ober, petra da jom hep ober ?).

DA OBER. — Sevel eur roll* eus al levriou a vefe mat d'eomp lenn. — Kemerout an amzer pa vezet o lenn. — Klask talvoudegez ar geriou na anavezomp ket mat — entent ouz al levriou (o golei, o renka kempenn) — kaout eur stal pe ziou d'o renka. — Pa brester eul levr digant unan bennak ober kempenn outan hag e renta hep dale re.

*Ar strollad ** a c'hello presta levriou da baotred yaouank ha n'emaint ket en emzao * — kaout eur strobod levriou evit ar strollad * (gwelout penaos en em gemer evit kement-se).

Notennou diwar-benn
ar pez a zo da ober en trede trimiziad

- a) Kenderc'hel gant « *levrig-notennou ar maeziad* ».
- b) Ober eun dervez bruderez * (propagande) evit an Ykamiz * hag an Haderien.
- c) Prepari goueliou : gouel Santez Jan d'Arc — gouel Sant Yann gant an tantad — gouel XVe bloavez an Ykam. — Eun diskouezadeg * eus a al labouriou bihan graet ganeomp.
- d) Mont da welet savaduriou (monuments) brudet. — Mont da ober eun dro vale hiroc'h dre Vreiz.
- e) Studia doare-beva al laboused.
- f) Deski penaos ober boutegi, ober eur gloued, kempenn eur sternaj torret.
- g) Deski penaos prepari eun tantad a joa gant soniou, kantikou...
- h) Derc'hel gant ar pakajou da gas d'ar re glanv pe ezommek. Eul lodenn eus al labour a vo fiziet e pep skouadrenn * (équipe).

B) **Beza troet da glask gouzout**
— beza dournet mat ha dilu*

1) *Celestin Fri-furch* a zo eur parizian deuet da glask eun bannig aer vat e ti e genderv *Per ar Poud*, eur paotr krenv ha kigennet * mat. Da zul, goude ar gousperou ez eont da bourmen asambles a-dreus parkeier ha koajeier. *Fri-furch* a zo dalc'hmat oc'h ober gouennou ouz e genderv :

Peseurt ano gwezenn eo houman ? Ha mat eo ar c'habelloutouseg-se da zibri ? Aman ez eus roudou eul loen gouez bennak, peseurt loen ? » Alies *Per* n'en deus respont ebet da rei... evit roudou al loened e oar koulskoude eun dra bennak. Mont a reont

e-biou da gastell ar Rogennig, n'oar Per netra diwarbenn istor ar c'hastell, n'en deus bet biskoaz soursi ebet gant an dra-ze !

Petra zonjo, d'ho meno * *Celestin Fri-furch* eus e genderv ?

Daoust hag eur c'houer yaouank ne vank ket d'e zevez pa jom diouziek * war an traou a zo endro d'ezan ? Perak ?

Ha c'houi, gellet ho pije respont da c'houennou Celestin ? Da lavarout eo, daoust hag anaout a rit ar gwez, al loened, al laboused, ar plantennou a zo endro d'eoc'h ? (mont en eur c'hood pe eur park da welout). Penaos dont a-benn da anaout kement-se ?

Hag ho parrez, anaout a rit hec'h istor ? — Penaos dont a-benn d'hec'h anaout ?

2) *Bi an Amparfal* n'en deus tamm ijin ebet en e vizied. N'eo ket evit ober an distera kempenn na war-dro ar goulou tredan * na zoken wardro e varc'h-houarn. N'oar ket lemma eur gontel na govella eur falz...

N'oar ket ober eur skoulm a-zoare ! eun devez en devoa staget è gazeg ouz eur ruilhenn haôg aet da eva eur banne. A-dreus e chomas e vanne e toull e c'houzoug pa glevas e gazeg o vont gant ar foul dre ruiou ar vourc'h.

Warlene e gamarad *Bastien* a bakas lamm diwar e varc'h-houarn, *Bi* ne c'hellas nemet goulenn sikour, n'oa ket gouest da entent an distera ouz penn Bastien leun-c'hood.

Petra zonjit eus *Bi an Amparfal* ? Petra 'dlefe da zeski ? Penaos dont a-benn ? Daoust hag hoc'h emzao haderien a zikour ac'hanoc'h war ar poent-se ? Penaos ?

C) Ar c'han

1) Pet son pe werz a anavezit ? — o anaout a rit penn da benn pe netra nemet eur c'houblad bennak anezo ? — Soniou koz pe soniou nevez ? Soniou da veza kanet gant unan nemetken pe da veza kanet a-stroll ?

2) E pelec'h hoc'h eus kavet ar soniou-se ? Penaos hoc'h eus o desket ? — Daoust ha bez 'hoc'h eus eul levrig soniou skrivet gant an dorn ? Penaos e renkit ar soniou ennan ? N'eus fors penaos pe rummad dre rummad ? Penaos e kavit ar zon pe zon hoc'h eus c'hoant kavout ?

3) Ha tro hoc'h eus alies da gana ? — Daoust ha mat eo e rankfed pourchu war eun den evit kana ? Daoust ha levezon * a c'hell kaout eur zon ? Peseurt levezon ? Petra da ober pa glever kana soniou fall ? — E pelec'h e kanit ? Ha kana a rit e-serr labourat ?

Daoust ha n'hellfec'h ket rei lans d'ar c'han en iliz hag evit ar goueliou ?

DA OBER. — Beza prest da gana hep arvechou * — er boda-dennou * jestraoui * ar soniou — ober eur genstrivadeg * soniou jestraouet * etre ar skoadrennou *. — Kaout eur stal soniou war ar blasenn evit ar pardoniou pe foariou.

D) Beza desket war ar vicher

1) D'e zaouzek vloaz en deus ranket *Kou an Azen*, mab *Paol Berwelet*, kuitaat ar skol : « A-walc'h a ouzout pell'zo evit beza kouer ! » Abaoe ar paourkaez paotr a zo e skol vrao gant e dad ! Ludu a vez taolet en douar n'eus fors penaos. Ne vez nemet traou dister en douar ha diaes da werza, a-stok varc'had alies. Paperiou a zeu da Baol eus an tu-man hag eus an tu-hont, an amezeg eo a rank ober war o zro. Mestr an atant a zo war var d'e ziloja war zigarez n'eo ket labouret mat an douar. Ar vamm a zo diaes he fenn : « Penaos en em denna etre daou benn ar 'bloaz ? »

Petra en defe gellet Kou evit sikour e dad ? Petra en defe ranket ober evit beza gouest ?

2) Daoust ha traou a zo, desket ganeoc'h er skol ha ne zervichint ket d'eoc'h ? Gwelit an eil goude egile kement tra hoc'h eus desket ha livirit da betra e servijont.— ma servijont.

Savit ar roll* eus an traou a rank ar c'houer gouzout pe a vefe mat d'ezan gouzout ha n'int ket bet desket d'ezan er skol. Hag an artizan ? ar c'hemwerzour ?

Penaos deski an holl draou-se ?

3) Hag heulia 'rit ar *skol dre lizer* evit al labourerez douar ? Ha talvoudegez en deus ar skol-se evit sikour da veza labourerien douar gouiziek ? Penaos o heulia evit ma vezint talvoudus ?

Emzao an haderien hag hen a c'hell ho sikour iveau ? Penaos ?

DA OBER. — Heulia ar skol dre lizer — Beza aketus * da ober mat « *levrig-notennou ar maeziad* » — Mont da ober troiadennou bale dre ar vro evit gwelout penaos ec'h en em gemer ar re all.

KELENNADUREZ KRISTEN

An Iliz a gomz ouzomp dre zinou ha skeudennou santez

Evit ober enor d'ar maeziou e rankit beza dereat *, krenv, savet mat, beza gwazed e gwirionez.

Evit ober enor d'an Iliz e rankit iveau beza kristenien dereat, nerzus, gouiziek.

An Iliz a lavar kement-se dalc'hmat, nemet e komz dre zin, eur yez ha n'eo ket sklaer d'an den diouiziek *.

Petra dalv an dour, an eol, an tan... ? implijet ken alies gant an Iliz ?

Ni a welo e tenn an dour d'ar perz-mat * a ra d'eomp beza dereat ha dilastez ; an eol d'an nerz ; an tan, ar sklerijenn, da ziorroadur * hor spered hag hor c'halon, etc.

Gouzout a rit en deus Hor Zalver graet ano eus an traou dister-se en e barabolennou.

Gwelout a reoc'h he deus iveau an Iliz graet implij anezo evit hor c'helenn.

I. — AN DOUR (Here-Kerzu)

1° E buhez Hor Zalver :

Klaskit, e buhez Hor Zalver, peur hag e pelec'h ez eus bet tro da ober implij eus an dour.

Peseurt implij a veze graet, en troiou-se, eus an dour, wardro ar c'horf ?

Sin a betra eo an dour evit an ene ?

2° Er sakramanchou :

E peseurt sakramant e vez graet implij eus an dour ?

Petra dalv an dour el lidou-se * ? Daoust ha n'en deus ket daou efed war an ene ?

Ha dre e nerz e-unan e c'hellfe an dour dougen ar frouez-s•
Eus a belec'h e teu d'ezan e c'halloud ?

Pere eo hon deveriou goude m'omp bet savet er stad kaer-s•

3° En hor buhez a gristen :

Hag alies e reer implij eus an dour er vuhez pemdeziek ? Perak ?

Hag alies e reer implij eus an dour er vuhez a gristen ? Peur ha penaos ? Perak ken alies-se ?

DA OBER. — Ober implij gant doujans ha devosion eus an dour benniget.

II. — AN EOL (Genver-Meurz)

1° E buhez Hor Zalver :

Klaskit e buhez Hor Zalver peur ha e pelec'h ez eus bet tro da ober implij eus an eol.

Eus peseurt vertuziou en ene eo an eol ar sin hag ar skeudenn ?

2° Er sakramanchou :

E peseurt sakramanchou e vez graet implij eus an eol ?

Eus peseurt vertuziou ha grasou eo an eol ar skeudenn er sakramanchou-se ?

Daoust hag ar c'christen en deus ezomm eus ar vertuziou hag eus ar grasou-se ?

Tro en deus awechou ar c'christen da ziskouez eman ar vertuziou-se en e ene ; lavarit peur ha penaos ?

3° En traou sakr :

Bez 'ez eus traou hag a zervij evit al lidou * santel hag a zo bet eolet gant eol-sakr : listri sakr, ilizou, aoteriou. Perak ?

Hor c'horf ive a zo bet eolet gant eol-sakr, benniget e vo hag ezanset goude ar maro. Perak ar merkou-se a respect roet d'ar c'horf ?

Penaos diskouez hon doujans : evit an traou sakr ? evit hor c'horf ?

III. — AN TAN (Ebrel-Mae)

1° E buhez Hor Zalver :

Klaskit e buhez Hor Zalver peur ha penaos ez eus bet ano eus an tan hag ar sklerijenn.

2° El lidou * sakr :

Peseurt implij a ra an Iliz eus ar sklerijenn, eus ar goulou ?

Hag anaout a rit eul lid * hag e vez benniget ennan an tan ?

Eus peseurt vertuziou eo ar sklerijenn hag an tan ar skeudenn evit on ene ? Eus a betra eo kantol-bask * ar skeudenn ?

Diwar an dra-ze dispelegit sklaeroc'h 8^e poent reolenn-veur an Haderien.

« An Hader a zo troet d'en em rei d'e abostolorez ha da glask an tu evit ma vo frouezus. »

IV. — AR BARA HAG AR GWIN (Even)

1° Daoust ha kalz implij a vez graet eus ar bara hag eus ar gwin er vuhez pemdeziek ? Perak ?

Peseurt kentel en deus bet Hor Zalver c'hoant da rei d'eomp en eur zibaba spesou ar bara hag ar gwin evit en em rei d'eomp ?

En eur zont davedomp dre ar gomunion petra zigas Hor Zalver d'hor spered, d'hor bolontez, d'hor c'halon, d'hor c'horf ?

2° Ma chom amzer ganeoc'h kendalc'hit da studia ar sinou ha skeudennou all evel an holen, an ezans, ar c'houezadenn, etc...

ROLL AR GERIOU NEBEUT ANAVEZET GANT LOD

- Abeg* : motif.
Abaf : timide.
Aketus : assidu, attentif.
Ampart : capable, habile.
Amprevan : insecte.
Arvechou : grimaces, façons.
Atant : tiegez, kér, ferm, plas.
Bodadenn : réunion.
Bruderez : propagande.
Kasaus : agaçant, désagréable.
Kablus : coupable.
Karr-brezel : tank.
Kevredad : fédération.
Kantol-bask : cierge pascal.
Komportamant : tenue, attitude, conduite.
Krenn-lavar : dicton.
Deiziadur : calendrier.
Dereout : convenir. *Dereat* : digne, convenable.
Diduamant : distraction.
Dilu : dégourdi.
Dioueri : se priver.
Diouiziek : ignorant.
Diorren : éduquer, développer, cultiver. *Diorroet* : éduqué, cultivé, formé. *En em ziorren* : se cultiver, se former, se développer. *Diorroadur* : éducation, culture, développement.
Diorroadur-korf : éducation physique.
Diskramailh : débraillé.
Distresa : déformer.
Diskouezadeg : exposition.
Doujans fall ar bed : respect humain.
Dremm : figure, visage.
Emzao : mouvement.
Eveziadenn : remarque, observation.
Ezel (izili) : membre.
Gwellaenn : amélioration.
Hegarat : aimable.
Ykam (yaouankizou kristen ar maeziou) : J. A. C. Ykamiad (Ykamiz) : jaciste.
Jestrôu : gestes. *Son jestroaouet* : chant mimé.
Lent : timide.
Lid : cérémonie.
Levezon : influence.
Loened-ti : animaux domestiques.
Luc'haj : propos grossier.

Maeziad (maezidi) : un rural, des ruraux.

Mell-droad : foot-ball.

Meno : opinion, avis.

Menoz : idée.

Ment : mesure.

Obererez katolik : action catholique.

Paouez : s'arrêter.

Pal : but.

Perz-mat : qualité.

Roll : liste.

Seven : poli, bien élevé.

Skopal : cracher.

Skoadrenn : équipe.

Skevent : poumons.

Strollad : section.

Stourmer : militant.

Stuz : état, manière d'être.

Tredan : électricité.

Tresa : dessiner. *Tresadenn* : dessin, plan.

Trevez : imiter, contrefaire.

AOTRE DA VOULA :

Kemper, 26 Gwengolo 1943.

P. JONCOUR, *Vikel bras.*